

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד ללומדי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 161

מסכת בבא בתרא צ"ה-ק"א

בס"ד, י"ג תמוז תשס"ב

השבוע בגליון

■ **כרובי המשכן וכרובי המקדש**
■ **העלאת ארצה של עצמות האדמו"רים לבית קרלין**
■ **גובהו של האדם כמדד לשיעור המחיצה**
■ **גובהם הממוצע של יהודי רוסיה ופולין**

■ **"ראוי לברכה לפי דעת מרן הבית יוסף"**
■ **האם יש הבדל בין יין המופק משמרים**
■ **ליין המופק מענבים**

■ **גבינה שנמצאה מקולקלת, ניתן לדרוש את דמיה מבעל החנות?**
■ **פרה שהפסיקה להניב חלב בשפע**
■ **ההבדל בין פרה לחלב**

דבר העורך

השיעור היומי

חס, חס מאד. המקלות דביקה משהוא. אצבעות הידים נעות באיטיות, מפלסות את דרכן בדממת החוס. השמש נחשפת במלא עוצמתה הלוהטת, ומצרפת את הבריות בכבשנו של עולם. גם היום יוכיחו לומדי הדף היומי את מסירותם ואת נאמנותם לשיעורם היומי הקבוע. הכל מסתגרים בבתיהם, אך הם יוצאים לשאוף אוויר פסגות צלול הנושב מהר סיני.

זהו הזמן לעלעל בדפי השנים, ולהעלות את זכרו של אחד מן המסורים ביותר לשיעור יומי קבוע, אשר הוא והשיעור היומי הפכו למקשה אחת, עד שלעיתים לא ידעו מכריז, אם הוא זקוק לדף היומי או שמא הדף היומי הוא שזקוק לו.

במשך שנים רבות ניהל הר"ר דוד גליק ז"ל את חנות המפות שבבעלותו באמונה וביושר. יותר משאהב את מלאכתו, אהב לסיים את יום עבודתו ולפנות לשיעורו היומי בבית הכנסת "אגודת רעים", אשר נמסר על ידי רב בית הכנסת הר"ח"ג ר' שמחה קסלר זצ"ל.

שומעי השיעור הכירו היטב את דמותו החייכנית ואת אופיו העולז, אשר הוסיפו חן וגוון לשיעורו המרתק של הרב קסלר זצ"ל.

שמונה זו היתה השעה בה החל הרב קסלר זצ"ל למסור את שיעורו מידי ערב. שעה קודם לכן כבר החל ר' דוד גליק בהכנות לסיים את יום עבודתו, לקראת השיעור המיוחל, אשר סביבו חג יומו.

אותו יום אחר הצהריים, עמד ר' דוד בחנותו ושירת נאמנה לקוח אמיד, כך בכל אופן עשה אותו אדם רושם, לפי רשימת הקניות הארוכה שהחזיק בידו. ר' דוד עלה וירד ללא הרף בסולם העץ הגבוה ששירתו מימים ימימה. "תבאי, תקה, תראה, תושיט, תפתח, תסגור, תארוז, תחליף, תוסיף, תפחית", הורה הלוקח כהנה וכהנה, ור' דוד עומד וממלא את מבוקשו בסבר פנים יפות.

לפתע, הבחין ר' דוד, כי השעה שמונה קרבה והולכת. השמש נטתה על צידה, ומבעד לזוגות החנות החלו פסי צל ארוכים להתוות את דרכם על הארזים הרבים שהיו פזורים על רצפת החנות, ור' דוד החל לסמן ללקוח באדיבות, כי עוד מעט קט עליו לסגור את החנות. הלה, כמי שאינו שם לב, המשיך להקריא מרשימתו הארוכה פריטים נוספים הדרושים לו.

רבע לשמונה. החלטי ונמרץ, סגר ר' דוד את קופתו בנקישה, חפץ את צרור מפתחותיו בידו. "ר' יהודי. אני סוגר את דלת החנות על מנוול ובריה. כדאי, ר' יהודי, שתעברו לצידה השני של הדלת". הלה, סירב להאמין למשמע אוזניו. "יודאי שאינך בעל העסק" הטיח בן המושך בעצמו הבא

דף צ/ב עבד רב יוסף עובדא כוותיה דרב בשיכרא

גבינה שנמצאה מקולקלת, ניתן לדרוש את דמיה מבעל החנות?

כידוע, אם אדם רכש חפץ ולאחר מכן התברר שהחפץ פגום, הרי זה מקח טעות והקונה רשאי לחזור בו מן המקח. אלא, שעליו להוכיח כי החפץ היה פגום טרם רכישתו והפגם לא נוצר לאחר מכן. כל עוד שהקונה לא הוכיח זאת, רשאי המוכר לטעון, שהפגם נוצר לאחר הרכישה.

לפיכך, מבואר בסוגייתנו שהרוכש משקה שיכר, רשאי להחזירו למוכר ולדרוש את כספו, אם התגלה לו תוך שלושה ימים לאחר הרכישה כי השיכר חמוץ, משום שהחמיצות מורגשת בשיכר שלושה ימים לאחר תחילת תהליך החימוץ. ממילא, ברור, שהשיכר החל להחמיץ עוד בהיותו ברשות המוכר, וכך נפסק

להלכה (י"שולחן ערוך" חו"מ סי' ר"ל סעי' ז).

פרה שהפסיקה להניב חלב בשפע: יהודי שרכש פרה מחבירו, אשר הבטיח לו כי פרה זו מניבה כמות נדיבה של חלב מידי יום, התאכזב לאחר שנוכח כי הפרה אינה מניבה חלב כמובטח, ולפיכך, הוא התלונן מרה בפני הגאון רבי נפתלי צבי ברלין זצ"ל, ובקש ממנו להורות, שרכישתו זו מוגדרת כ"מקח טעות" ורשאי הוא לדרוש את ביטול העסקה. אולם, הנצי"ב (שו"ת "משגיב דבר" ח"ג סי' י"ט) הסביר לקונה הרוטן, כי מאחר שאין כל וודאות שהפרה חדלה מתנובתה השופעת עוד בתקופת שהותה בבית המוכר, ואדרבה יתכן שהמעבר ממקום למקום השפיע עליה לרעה, שהרי בריאותם של בעלי חיים תלויה, בין היתר, גם בנתונים סביבתיים, כמבואר בגמרא (בכורות לט/א), שאיכות העיכול של הפרה תלויה במספר הפרות שאוכלות עמה בצוותא, וככל שהן רבות יותר, כך גם עיכולה משובח יותר, לפיכך, אין הוא יכול להורות ש"מקח טעות" יש כאן. כלומר, אם אין לקונה אפשרות להוכיח, כי הפרה חלתה עוד בהיותה בבית בעליה הקודמים, אין טענתו מתקבלת, כמבואר ב"שולחן ערוך" (חו"מ סי' רל"ב סעי' י"א).

גבינה שנמצאה מקולקלת: אחר שהבהרנו כלל חשוב זה, יש להבין את דברי ה"שולחן ערוך" (חו"מ סי' רל"ב סעי' ט"ו) שפסק, כי אם אדם רכש גבינה ולהוותו הוא גילה שאין היא ראויה למאכל, אך אין מידע מוסמך אימתית התקלקלה הגבינה, יש להלך אחר הכלל "המוציא מחבירו עליו הראיה", כבכל ספק ממוני. לפיכך, אם הלקוח טרם שילם עבור הגבינה אין המוכר יכול להוציא את המעות מידו, ולהיפך, אם המוכר כבר קיבל לידיו את המעות, אין בעל הגבינה רשאי להוציאן מידו. לכאורה, מדוע דינם של רוכש הבהמה ורוכש הגבינה אינו זהה? מדוע הטלנו על רוכש הבהמה להוכיח כי הפגם נפל בה עוד טרם רכישתה, ואם לא הוכיח כן אין טענתו נשמעת, ואילו רוכש הגבינה נהנה מן הספק?

ההבדל בין פרה לחלב: ההסבר לכך, מבאר הסמ"ע (שם סי' ל"ח), נעוץ בטיבם של החומרים נשואי הדיון. שכן, ברור לכל שבגבינה אינה מאריכה ימים וזמן מה לאחר ייצורה שוב אין היא ראויה למאכל. לעומתה, הפרה מאריכה ימים בבריאות ומניבה חלב באופן סדיר. מעתה, כאשר ניצבת בפנינו פרה חולה, יש להניח שהיא חלתה זה עתה, שהרי בדרך כלל בריאה היא, ולפיכך, על הקונה להוכיח שהיא חלתה עוד בהיותה ברשות המוכר. לעומת זאת, כאשר בפנינו גבינה מקולקלת, אכן, יש להסתפק באמת ובתמים מתי היא התקלקלה, שהרי זה טיבעה להתקלקל [ע"ע רדב"ז שו"ת ח"א סי' קמ"ז].

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף בונים גוטר** ז"ל ב"ר אליהו ז"ל
נלב"ע ט"ו תמוז תשמ"ג ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נשמת אדם

נר ה'

דף צ"ב דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא

"ראוי לברכה לפי דעת מרן הבית יוסף"

יין חי, שאינו מדולל במים, הוא משקה מרוכז מאד אשר אינו ראוי כל כך לשתייה, עד שנחלקו התנאים (ברכות נ"ב) אם יש לברך עליו "בורא פרי הגפן". במאמר הבא נעסוק בשאלה שפוסקים רבים חיוו עליה את דעתם: מהי כמות המים שניתן למהול ביין חי, בלא שהיין יאבד את שמו ויהפך ל"מים מתוקים" בלבד. נידון מעניין זה בנוי נדבך על גבי נדבך, כלהלן.

יין שמרים: את משקה היין גם ניתן לייצר על ידי שריית שמרי יין במים, כאשר היין שאצור בשמרים נפלט מהם ונמהל במים. בסוגייתנו מבואר, כי משקה זה נחשב יין, אשר ניתן לברך עליו "בורא פרי הגפן", רק אם השמרים פלטו יין בכמות שהגדילה את כמות המשקה ברבע. כלומר, על המשקה להכיל שלשה רבעים מים ורבע יין. אולם, אם השמרים הפרישו יין בכמות פחותה מכך, אין משקה זה נחשב ליין, וברכתו נותרת "שהכל נהיה בדברו". כך גם פוסק להלכה ה"שולחן ערוך" (שולחן ערוך" או"ח סי' ר"ד סעי' ה'), המוסיף כי בימינו, שהענבים פחות מרוכזים, אף יש להקפיד שכמות היין תהא יותר מרבע.

האם יש הבדל בין יין המופק משמרים ליין המופק מענבים: מעתה, יש לברר האם גם לגבי יין חי שנסחט מענבים יש לשמור על יחס זה של רבע יין כנגד שלשה רבעים מים, כמבואר בסוגייתנו לגבי יין המופק משמרים שריים ביין, או שמא יין חי שנסחט מענבים דינו שונה, וניתן למהול אותו בכמות רבה יותר [1].

מחלוקת הפוסקים בדעת ה"בית יוסף": בדרך כלל, הוכרעו ספיקות מסוג זה על ידי גאוני עולם מדרות עברו, אשר הורו לעם את הדרך אשר ילכו בה. ברם, לא זו בלבד שבעיה הלכתית זו לא הוכרעה על ידיהם, אלא אף המבוכה גדלה והחריפה לאחר שהתעורר פולמוס מיוחד בפרשנות ההלכה הנזכרת שכתב רבי יוסף קארו. לדעת ה"משנה ברורה" [נ"פ הגר"א], לשיטת ה"שולחן ערוך" דווקא ביין המופק משמרים יש להקפיד על שיעור המים שלא יעלה על שלשה רבעים, [ובימינו אף פחות מכך]. אולם, לגבי יין חי שנסחט מענבים, סובר ה"שולחן ערוך" כדעת הרמ"א (שם) כי די בכמות יין העולה אך במעט על שישית מכמות המשקה, כדי שהמשקה כולו עדיין ייחשב ליין.

לעומת זאת, פוסקים רבים (עיי' "ערוך השולחן" ו"כף החיים") סוברים, שה"בית יוסף" התכוון בדבריו הן ליין המופק משמרים והן ליין המופק מענבים, ולדעתם, בסוגיה זו נטושה מחלוקת בין ה"שולחן ערוך" לרמ"א. לדעת ה"שולחן ערוך", יש להקפיד שכמות היין תעלה על רבע [בימינו] מן הכמות הכוללת, ואילו לדעת הרמ"א, די בכך שהיין יעלה אך במעט על שישית מכמות המשקה הנזכר דעתם מהו שיעור המזיגה ביינות בני זמננו].

להלכה כתב ה"משנה ברורה" (סי' רע"ב סעי' ו') בביאור הלכה ד"ה "מקדשין עליו", כי אדם אשר המעות מצויות בכיסו ייטיב לעשות, אם יחמיר וירכוש יין הראוי לברכת "בורא פרי הגפן" לכל הדעות. אולם, כל אדם רשאי לסמוך על השיטות הסוברות כי די במשקה אשר מעט יותר משישית ממנו הוא יין.

זהו, איפוא, מקורו של המשפט המופיע על בקבוקי יין רבים: "ראוי לברכת בורא פרי הגפן לפי דעת מרן הבית יוסף". לו ניתן היה לדייק מעט, ראוי היה לכתוב - "ראוי לברכת בורא פרי הגפן לפי דעת המחמירים בדעת הבית יוסף"... שהרי לשיטת ה"משנה ברורה", ה"בית יוסף" לא נקט בשיטה השונה מזו של הרמ"א.

לסיים ראוי להדגיש, כי לכל הדעות, יין שטעמו פג בעקבות מזיגתו במים, אינו נחשב יין, וברכתו "שהכל נהיה בדברו". כל הנדון הוא כאשר טעמו של היין נותר על כנו.

למעשה, המבקש בימינו למזוג מים ביין או במיץ ענבים, עליו לוודא, ראשית לכול, את כמות המים שניתנה בבקבוק על ידי יצרן היין, ולאחר מכן לשער בבטחה, כי גם לאחר הוספת המים על ידו ישאר במשקה טעם יין, אלא שדבר זה מומחים בלבד יכולים לשער.

כשהחפץ חיים נסע לסטוויסק: מעניין לציין כי בספר "החפץ חיים - חיוו ופעלו" (ח"א עמ' ר"ז) מסופר, כי כאשר רבינו ה"חפץ חיים" צ"ל שמע שאחד מגאוני דורו, רבי חיים אריה לייב מישקובסקי צ"ל, רבה של סטוויסק ובעל המשך בעמוד הבא

[1] למעשה, כבר במסכת שבת (ע"ב) אנו מוצאים התייחסות לגבי מזיגת יין, ומבואר שם, כי הדרך הראויה והמשובחת לכך היא, שביין המזוג יהיו שלושה חלקים מים וחלק אחד יין (עיי"ש) ע"א פלוגתא דאביי ורבא, והלכתא כרבא ועיי"ש בתוד"ה "דאמר". אולם, טרם נודעה לנו כמות המים המקסימלית ביין המזוג. כלומר, יתכן שיש הפרש בין השיעור הראוי והמשובח למזיגה, לבין השיעור הנמוך יותר שעדיין אינו מפקיע מן היין את שמו. אמנם, לגבי איסור יין נסך פסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' קל"ד סעי' ה'), כי יין שנמהל בכמות מים הכפולה פי שש מכמות היין, איבד את שמו ושוב אינו נקרא יין נסך, וממילא הוא מותר. אלא שאין זה ברור אם דין זה הוא דווקא לגבי יין נסך, אולם, לגבי קידוש, שמא יש צורך במזיגה אשר שיעור היין גדול יותר, או שמא ניתן להשתמש בשיעור זה גם לגבי קידוש (עיי' ט"ז וב"ח שם). ועיי' רמ"א יו"ד סי' קכ"ג סעי' ח' שיש אוסרים יין נסך מזוג כל זמן שלא פג טעמו).

בר' דוד. "לו היתה נודעת לו התנהגותך, היה משעה אותך מעבודתך באופן מידי. אפילו בבגד לא מבקשים מלוקח שנכנס לפני שעת הסגירה לצאת מן הסניף".

לא נעים, אבל ר' דוד הזכירו, כי עוד כשהוציא את רשימת קניותיו הארוכה מכיס מקטורו הוא הודיעו, כי בשעה שבע וארבעים וחמש דקות דלת החנות תנעל. "חוץ מזה", חידך והפטיר, "אני בעל הבית".

אולם, הלוקח בשלו, סרבן ועקשן, אינו מוכן להרפות מקשרי החבילות שנכרכו בקפידה. "יבוא כבודו מחר, אשמור למענו על כל החבילות והארזיות, כפי שהן עכשיו. איש לא יגע בהן". "לא", הסיט הלה את ראשו במרץ מצד לצד. "אני רוצה לקנות עכשיו".

עשר דקות לשמונה. ר' דוד כלל אינו מסוגל להעלות על דעתו שהוא עומד לאחר לשיעור היומי. "קח את מפתחות החנות!" פנה ר' דוד ללוקח ההמום, "בחר לך סחורה ככל אשר תחפוץ, ואחר כך נסתדר", סיים ר' דוד במהירות, השליך את צרור המפתחות העבה על השולחן ונחפוץ לצאת לדרכו. לא הספיק ר' דוד לעבור את מפתן דלת החנות, ולהפתעתו הוא הבחין, כי הלוקח שומט מידיו את כל קשרי החבילות ואף רץ אחריו. "מה עכשיו?" תמה, שאל ר' דוד.

"אני", השיב האיש כשחידך על פניו, "נמנה על חוליית הביקורת של שלטונות המס. בית העסק שלך נכלל במדגם שנבחר באקראי לעריכת ביקורת מקיפה וקפדנית אודות ניהול תקין של ספרי החשבונות. לשם כך ערכתי קניה בבית העסק שלך כדי לבדוק אם תרשום אותה כראוי בספרי חשבונותיך. כעת, ידידי, אסייע לך לסדר את כל החבילות במקומן, ואעזוב אותך לנפשך. נוכחתי, שבעולם הערכים שלך יש דבר חשוב יותר מכסף. אנשים כמך אין צורך לבדוק".

בברכת התורה העורך

פנינים

דף צ"ח/א המתגאה בטלית של ת"ח

הבגדים אינם קובעים !!!

רבי זונדל מסלנט זצ"ל, רבו ומורה דרכו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל, הנודע כמחולל תנועת המוסר, עניו היה באופן מפלג. עקב כך נהג ללבוש בגדים פשוטים כאחד מהמון העם. פעם אחת בנסיעתו לעיר מעמלל הזדמן לו לשהות במחיצת סוחרים ריקים ופוחזים, שלא הכירוהו ולא ידעו את רום ערכו. הללו ביקשו להפיג את שיעמוםם בדרכם הארוכה, וכאשר רבי זונדל שכב לישון במלון, הם חמדו לו לצון, הדליקו נר והקריבוהו בלאט לזקנו, במטרה לחרוך אותו מעט. רבי זונדל שהרגיש בכך, שמח בבזיונו, ולפתע שמעו אותו אומר לעצמו, "עוד קצת..."

גם בהמשך נסיעתו המשותפת חזרו וביזוהו הסוחרים מדי פעם, עד הגיעם למעמל, שם פרש איש איש לדרכו ולעסקיו. כעבור מספר ימים, בעת שהסוחרים שבו והתקבצו להמשך בדרכם, נדהמו לגלות את ההלך העני שנסע עימם ממתיק סוד עם אחד מגדולי הדור. עד מהרה חקרו ובדקו ולחרדתם הבינו כי אותו אדם שהתקלסו בו אינו אלא רבי זונדל הידוע. או אז הם השתטחו בפני ארצה והתחננו לו שימחל להם, אך ר' זונדל הסכים לעשות כן בתנאי, שמעתה ואילך לא יתלוצצו על שום יהודי, גם אם אינו לובש איצטלה מכובדת ("תיבות אור" ס"ב).

דף צ"ט/א מקום ארון וכתובים אינו מן המדה **במדת שאדם מודד**

הגמרא אומרת, כי מסורת בידנו מאבותינו, שמקום הארון והכתובים לא נכללו בחשבון מידותיו של קודש הקודשים, משום שברך נס הם לא תפסו מקום.

אומר היה האדמו"ר רבי שלמה מרדומסק זצ"ל, כי דווקא שם, בארון שלא תפס מקום, שכנו שני לוחות הברית. מכאן, אמר, שהתורה אינה נמצאת אלא באלו שאינם תופסים

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

שו"ת "פני הארי החי", נוטה להחמיר בסוגיה זו (עיי"ש סי' ל"ח), "לא התרשל ה"חפץ חיים", ונסע בעצמו סטוויסקה, כדי לשכנע בנימוקיו את גדול המקום. ברם, ר' חיים אריה לייב עמד בתוקף על דעתו, כי בנוגע לקיומו של דין יש לחפש את הדרך הבטוחה כדי לצאת ידי כל הדעות. נענה עליו ה"חפץ חיים" לבסוף ואמר: אך הן לא כל יהודי הוא רבה של סטוויסק, שמשכתכר ב"ה עשרים וחמשה רובל לשבוע, ויכול להרשות לעצמו לקנות יין מהודר לקידוש. ומה יעשה יהודי עני ברצותו אף הוא לקדש על היין כדי לקיים זכרהו על היין?."

דף צח/ב משפת כרובים ולמעלה

כרובי המשכן וכרובי המקדש

בסוגייתנו אנו למדים על אחד ההבדלים בין בית המקדש לבין המשכן. במשכן היו שני כרובים שעשה משה רבינו, והם עמדו על הכפורת, אך בבית המקדש הראשון שבנה שלמה המלך, היו ארבעה כרובים! שניים עמדו על הכפורת, ושניים נוספים, שגובה כל אחד מהם עשר אמות, עמדו על רצפת קודש הקודשים (עיי' רשב"ם ד"ה "כי קחשיב").

הראשונים כבר מקשים, כיצד עשה כן המלך שלמה, והלא לדברי המכילתא (סוף פ' יתרו), אין להוסיף כרובים על השניים שעשה משה רבינו. יש שביארו, כי אסור להציב כרובים נוספים על הארון, ואילו שלמה הניחם על הקרקע (בעלי התוספות עה"ת, שו"ת הרדב"ז ח"ו סי' ב' רפ"ט), ויש שתוצו, ששלמה המלך עשה כן על פי נבואה, שהרי תבנית המשכן נמסרה לו על ידי אביו, דוד המלך, אשר קיבלה ברוח הקודש מן הנביאים (ראה רש"י דברי הימים א' כח/ט ד"ה "ולבנות הבירה", ובסוכה נא/ב ד"ה "והכתיב"). כך או כך, עדיין יש להבין מדוע היה צורך בכרובים נוספים בבית המקדש.

הגר"י מרצבך זצ"ל, בספרו "עלה יונה" (עמ' שס"ג) כתב ביאור מקורי לנושא זה. על פי הגמרא (סוכה ה/ב) בה נאמר, שהכרובים התנשאו עד שליש מגובהו של קודש הקודשים, הן במשכן שעשה משה רבינו, והן בבית המקדש הראשון שנבנה על ידי שלמה המלך. מכך נראה, שהיה עניין בכך שהכרובים ייתמרו עד שליש גובה קודש הקודשים. והנה, במשכן, אכן התנשאו הכרובים שעמדו על הארון עד גובה כזה, אולם, בבית המקדש הראשון שהיה גבוה עשר אמות מן המשכן, היה הארון נמוך באופן יחסי לגובה בית המקדש, מאחר ששלמה המלך לא עשה ארון ופרוכת חדשים, ממילא לא התממש צורך זה שהכרובים יתפסו שליש מגובה קודש הקודשים, לכן, עשה שלמה המלך כרובים נוספים וגבוהים, שהיתמרו עד לשליש מגובהו של קודש הקודשים.

ומהו הצורך בשליש מגובה הבית דווקא? כמובן שאלו רזין מרזי התורה הקדושה, אבל יש מקום לדרוש את הדבר. שליש, היינו אחת חלקי שלוש, הוא החלק הגדול ביותר מהשלם, שיש נגדו רוב. החצי, הוא חלק מן השלם שאינו בבחינת "מיעוט". רבע, חמישית, שישית וכן הלאה, הם חלקים שבבחינת "מיעוט" קטן, אך יש גדול מהם, והוא השליש. כלומר, השליש הוא ה"מיעוט" הגדול ביותר. אי אפשר, אומר הגר"י מרצבך זצ"ל, להשיג אלא את מיעוט הקדושה, לא חציה וכל שכן לא את רובה. אבל כדי שהשכינה תשרה והקדושה תחול, יש לשאוף ולהגיע, עד כמה שאפשר, אל המקסימום, יש להתרומם עד ל"מיעוט" הגדול ביותר כלפי מעלה!...

דף קא/ב המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו

העלאת ארצה של עצמות האדמו"רים לבית קרלין

סוגייתנו עוסקת בפינוי מתים ממקום קבורתם, ואומרת, כי המוצא מת קבור במקום בלתי צפוי, מותר לו לפנותו משם. אך אם המקום הוא בית קברות - "שכונת קברות" בלשון סוגייתנו, אסור לפנותו ממקומו, מאחר ש"מת קונה מקומו". אולם, אין איסור לפנות מת מחו"ל לארץ ישראל, ואם יש חשש לפגיעה בקברים, על ידי גויים, או עקב פגעי טבע וכדומה, אף מצווה לפנותו ("ישלחן ערוך" יו"ד סי' שס"ג).

שאלת פינוי מתים שקברם מצוי בסכנה, התעוררה פעמים רבות בעשרות השנים האחרונות, בפרט לאחר שמדינות מזרח אירופה התרוקנו מיהודים ובתי הקברות נותרו הפקר לכל. כך, לפני מספר שנים, בשלהי שנת תשמ"ח, התעוררה שאלה בנוגע לקברם של אדמו"רי קרלין, הקדוש רבי שלמה מקרלין הי"ד, אשר נהרג על ידי קוזק ונקבר בלודמיר, והאדמו"ר רבי אהרן מקרלין זצ"ל, בעל ה"בית אהרן", שנקבר במלינוב. חסידי קרלין עסקו רבות בחיפוש אחר קבריהם, וכאשר עלה בידיהם לזהותם, התברר כי שני בתי הקברות, בלודמיר ובמלינוב, עמדו בפני הפיכתם לאזורי בינוי ושיכון, והסכנה לחילול הקברים קרובה היתה. הגר"ש בוקשפן, מזקני חסידי קרלין, הריץ מכתב בהול בשם רבו אל פוסקי הדור, כדת מה לעשות.

הגר"ש אלישיב שליט"א פסק מיד, כי הדבר מותר ואף מצוה, נוכח שתי

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

מקום... ("שיח שרפי קדש" ה' 61)

בהקשר לזה מסופר, כי בנו של הרב הקדוש בעל ה"מאור ושמש", רבי אהרן מקראקא זצ"ל, צדיק גדול היה, ומהמסתופפים בצילו של הרה"ק רבי שלמה מרדומסק זצ"ל, שם נקרא בחביבות בפי כל בשם "ר' אהרן".

פעם אחת, בעת שהרבי השמיע את דברי תורתו, דחפו ודחקו החסידים זה את זה כדי להתקרב ולשמעו דברי אלוקים חיים. ראה זאת הרבי ואמר: "חז"ל אמרו, כי" מקום ארון אינו מן המדבר", היינו כל הכלים בבית המקדש תפסו מקום, מלבד ארון הקודש, אשר לא תפס כל מקום, ובכל זאת, לוחות הברית היו מונחות בארון. כך, המשך הרב, ר' אהרן, בענוותנותו אינו דוחק עצמו ואינו תופס מקום, ובכל זאת, דווקא הוא הבין היטב את התורה שאמרתי יותר מכולם ("ליקוטים חסידים" עמ' תרע"ד).

דף צח/א המתגאה בטלית של ת"ח

'הגאון' בלוח השנה, בילנא

כידוע רבנו ה"חפץ חיים" זצ"ל היה בורח כל ימיו מן הכבוד, ואף נהג שלא ללבוש אצטלה דרבנן בתדירות, כדי שלא יכבדוהו. פעם אחת, כאשר חלקו לו כבוד רב, פתח וסיפר על כפרי אחד, שהיה בור ועם הארץ ככל רעיו בכפר, אלא שידע לחשב את לוח השנה ולחזות מתי יחול כל חג ומועד. הכפריים ראו בכך גאונות וחזיון עתידות, כיבדוהו כבוד רב, הושיבוהו ב"מזרח" וכל ענייניהם נחתכו על פיו. יום אחד נקלע ה"רב" הכפרי ללילנא, לירושלים דליטא, שהיתה עיר מלאה בחכמים ובסופרים. נכנס הכפרי לבית הכנסת כדי להתפלל, וראה תלמידי חכמים עומדים ומתנצחים בהלכה, זה בונה זה סותר, כדרכה של תורה. אמר לעצמו: הן רב אני. אלך ואשפוט ביניהם, ואכריע בין הניצים. התקרב, האזין, ולאחר שעה ארוכה נסוג באצובה עמוקה. מאומה לא עלה בידו להבין...

כך, אמר ה"חפץ חיים", יהיה דינו של אותו אדם שהציבור קורא אותו בתארים של שבח והוא נוטה להתפתות ולהאמין בעצמו. כשיבוא לעולם העליון, ליד גדולי עולם, הלא יבוש ויכלם.

לכן, במשנותא מכס, סיים ה"חפץ חיים" בענוותנותו, אל תכבדוני ואל תחדירו בי טעותכם... ("שמושה של תורה" עמ' קמ"ח).

דף צח/א האי מאן דיהיר

ענינה מכלכלת חיים...

מנהג קבוע היה בקהילת פראג המהוללה, כי רב העיר הוא העובר לפני התיבה בתפילה נעילה של יום הכיפורים. בשנת תקט"ו כאשר עלה ר' יחזקאל לנדא בעל ה"נודע ביהודה" זצ"ל על כס הרבנות בעיר, לא סירב לבקשתם של פרנסי העיר, ועבר גם הוא לפני התיבה בתפילה זו. דא עקא, מלבד שלא היה חזן מומחה, גם את ניגוני העיר לא ידע על בוריים, וכאשר ניסה לשורר את המילים, "מכלכל חיים בחסד" יצא מגורו ניגון מוזר קמעא.

אחד מן המתפללים, פושט יד במקצועו ובעל פוטנציאל של חוש מוזיקלי, קלט עד מהרה את הניגון ה"חדש", ולמחרת יום הכיפורים כאשר חזר על הפתחים, הוא חיקה את תנועותיו של הרב וניגן באוזני תושבי העיר את הניגון המוזר כשהוא נהנה לחזור על המילים "מכלכל חיים", הרומזות למקצועו. כאשר נודע על כך לראשי הקהל הם הזהירוהו נמרצות, כי אם ימשיך לזלזל בכבוד הרב יגרשוהו מן העיר.

בצו לו פנה הקבצן אל הרב, אשר נודע במידותיו הנאצלות, ותינה בפניו את מר גורלו, תוך הסבר, שאינו מתכוון, חלילה, לזלזל בכבודו של הרב, אלא להרוויח מספר פרוטות. ואכן, בעל ה"נודע ביהודה" הרשה לו להמשיך במנהגו, ואף צידד אותו בכתב המלצה מקורי בה נאמר: **"רשות נתונה ממני למוסר כתב זה לכלכל עצמו ב'מכלכל חיים' שלי"...** ("כצאת השמש" עמ' קמ"ג בשם "תולדות הנודע ביהודה").

המשך מעמוד קודם

הסיבות המוזכרות בשולחן ערוך, ששתיהן כאחת קיימות כאן. לדעתו הצטרף הגר"א וולדנברג שליט"א, בעל "ציץ אליעזר", ואילו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל סרב להכריע בענין. במכתבו הוא מעלה שני טעמים נגד פינוי הקברים, ובו בזמן הוא מוסיף סברא נגדית לכל טעם: א. בפינוי שני צדיקים וקדושים אלו בלבד, יש חשש של זלזול בכבוד צדיקים וגאונים אחרים הטמונים שם, ואשר גם קבריהם עומדים בסכנת הריסה. מאידך גיסא, יתכן שחסידי קרלין נחשבים כצאצאי אדמור"הם, ועל כן מוטלת עליהם במיוחד חובת פינויים משם, ולפיכך, שמא אין לראות בזאת כזלזול בקברי אחרים. ב. על ידי פינוי הקברים יבואו הגויים להרוס בתי קברות נוספים, או לחילופין, לדרוש ממון רב עבור שמירת בתי העלמין. מצד שני, חיזוק גדול צפוי לחסידות ולחסידים שיזכו להיות סמוכים לאוהלי רבותיהם, ולבוא להתפלל שם ולשאוב יראת שמים. "לכן, בעניי אינני יודע להכריע בזה" (מכתב הגרש"ז נדפס ב"מנחת שלמה" סוף ח"ב). בסופו של דבר נענו הרשויות המקומיות בלודמיר ובמלינוב להקים ציונים חדשים ושמורים על קברי הצדיקים הנ"ל, ושוב לא היה צורך בהעלאת עצמותיהם הקדושות ארצה.

דף קב וכוכין ארכן ארבע אמות

גובהו של האדם כמדד לשיעור המחיצה

מבואר בסוגייתנו, שחופר קברות אשר נשכר כדי לחפור קבר, חייב לחפור כוך קבורה באורך ארבע אמות. לדעת הרשב"ם (ד"ה "והכוכין") והרמב"ן, אורך זה נקבע, מאחר שגובה אדם ממוצע הוא שלש אמות, ולכך יש לצרף אמה נוספת בשביל הקבורה, הרי לך ארבע אמות. אולם, בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "והכוכין") ובמקומות נוספים בשי"ס חולקים על כך וסוברים, שאורכו של אדם ממוצע הוא יותר מג' אמות, ועל כן הם מפרשים שארון הקבורה אינו זקוק לשטח של אמה אלא לפחות מכך.

פוסקים רבים דנים במחלוקת זו, הנראית תמוהה בעליל. וכי נחלקו רבותינו הראשונים מהו גובהו הממוצע של אדם? יש המבארים כי שורש מחלוקתם בנדון המפורסם, אם אורכו של טפח הוא 9.6 ס"מ או 8 ס"מ בלבד. לדעת הרשב"ם אורך הטפח הוא 9.6 ס"מ, ומאחר שאמה אחת היא בת ששה טפחים, הרי שאורכה של האמה הוא 57.6 ס"מ ושלוש אמות מסתכמות ב- 172.8 ס"מ. לפיכך, פירש הרשב"ם, שהמת עצמו זקוק לשלש אמות והאמה הנוספת נדרשת לצורך הארון. לעומת זאת, לדעת בעלי התוספות הטפח אורכו 8 ס"מ, ואם כן, שלוש אמות הן 144 ס"מ בלבד. לכן נאלצו בעלי התוספות לבאר שגובהו של אדם ממוצע עולה על ג' אמות. כלומר, אין כאן ויכוח על גובהו של האדם, כי אם מחלוקת אודות חישוב אורך המידות.

גובהו הממוצע של יהודי רוסיה ופולין: מעניין לציין, כי מחישובים שערך בעל "ערוך השולחן" עולה, כי גובהו הממוצע של אדם הוא 160 ס"מ בלבד. היו שתמחו על קומה נמוכה זו, אך הרב חיים פ. בניה מצייין בספרו "מידות ושיעורי תורה", מצייין כי בזמנו נערך סקר סטטיסטי בקרב 4229 יהודים תושבי רוסיה ופולין, ומסקנותיו העלו, כי שיעור קומתם הממוצעת של יהודים אלו הגיעה ל- 161.2 ס"מ.

אחת ההשלכות החשובות לנושא זה היא, גובהה של המחיצה המפרידה בבית הכנסת בין עזרת הנשים לעזרת הגברים. שכן, הכל מסכימים, כי תכלית מחיצה זו היא למנוע עירוב בין גברים לנשים, ולא העמדת "מחיצה" הלכתית בלבד, ויש איפוא, לדעת באיזה גובה יש לעשות מחיצה זו. רבים מן הפוסקים לדורותיהם, בבואם לקבוע את גובהה המדויק של המחיצה, מסתמכים על דברי סוגייתנו בה מבואר גובהו הממוצע של אדם. עם זאת, כמובן, במקומות אשר בהם האנשים גבוהים יותר או נמוכים יותר, משתנה גובה המחיצה בהתאם. (עיי' שו"ת "מנחת יצחק" ח"ב סי' כ', שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ז סי' ח', "משנה הלכות" ח"מ סי' י"ב בשם הרבה פוסקים, יעו"ש).

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

עונג שבת

פרשת פנחס

"יהנני נותן לו את בריתי שלום" (כה/ב)

• מחלוקת במציאות כיצד?

"תחת אשר קנא" (כה/ג)

• שתיקה יפה, אימתי?

"והעברתם את נחלתו" (כז/ה)

• צוואת האדמו"ר מסדיגורא זצ"ל

• גמ"ח הכלים של הערבי הירושלמי

• וירש אותה" (כז/יא)

• ירושת האשה שנפטרה ביום חתונתה

"ונתתה מהודך עליו" (כז/כ)

• מדוע רבנים צריכים לקבל סמיכה?

"ראשי העם" (כח/ד)

• כתר תורה שמור לבעליו

על נושאים אלו ועוד רבים אחרים תוכל

לקרוא בספרי "מאורות הדף היומי" -

ג' חלקים עם מפתחות לפרשת השבוע

ניתן להשיג בחנויות הספרים

להזמנות חייג:

03-61-60-657

נקודות הפצה בחו"ל

אנגליה לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997

מנצ'סטר: הר"ר שמואל קאהן 07976402928

פלגות: הר"ר יעקב סנדורביץ 0475-263759

צרפת: הר"ר יהודה בוכינר 333-88140301

ארצה"ב בני גרסי: משפ" פרי 201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

שווייץ: הר"ר רפאל מוסכר 014620030

בארצות הברית ניתן לקבל את הגליון

"מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

מידי שבוע בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218

לעילוי נשמת

הר"ר יוסף פנחס

(פנחסוב) ז"ל - אנטוורפן

בן הר"ר אברהם ויעל ז"ל

נלב"ע ביום שבי"ק ט"ז תמוז תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו האחים הר"ר בן ציון

ופנחס פוזילוב שיחיו - הרצליה פיתוח

לע"נ אמנו וסבתנו מרת **אסתר** ע"ה

ב"ר מנחם שאול ז"ל נלב"ע י"ב תמוז תש"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לע"נ הר"ר **אהרן יוסף הכהן זקן** ז"ל

ב"ר יוחנן ז"ל נלב"ע י"ג תמוז תש"ן

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

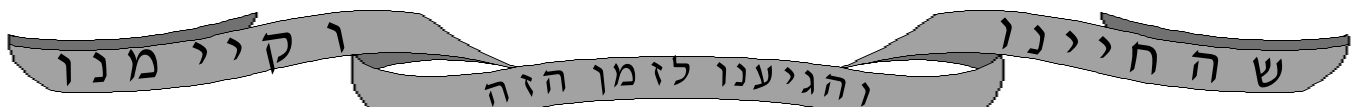
לעילוי נשמת הר"ר **ראובן גומבו** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל וזוג מרת **פראדל גיטל** ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל **ת.נ.צ.ב.ה.**

הנידונים ההלכתיים המובאים בעלון, נועדו לעורר

את לב המעיין, ואין לסמוך עליהם כפסק הלכה

הננו לבשר, כי זכינו ב"ה להוציא לאור את כרך ה' מסדרת ספרי מאורות הדף היומי
על מסכתות בבא קמא ובבא מציעא עם מפתחות על סדר פרשיות השבוע.

ניתן להזמין את הספר במוקד הדף היומי: 03-61-60-657